Anker Jørgensens nytårstale

Taler	Dato	Sted
Anker Jørgensen Statsminister	1. januar 1979	[tv-transmitteret]

Der er en tendens i tiden til at se tilbage. Nostalgi kalder vi det. Spørgsmålet er, om det er en flugt fra de problemer og vanskeligheder, vi har i dag, eller om det er et forsøg på denne måde at lære af historien. Vi har jo set en tv-serie, "Matador", der fortæller om en middelby i 30'erne.

Det fik mig til her mellem jul og nytår at tænke lidt over, hvordan livet var i de større byer også i 30'erne. Allerførst vil jeg fortælle om nogle drengestreger fra dengang. Netop mellem jul og nytår, ja, havde vi drenge – derude hvor jeg boede – den skik at samle gamle juletræer sammen til et stort nytårsbål. Det var blevet en sport. I den gade, hvor jeg boede, der kørte skraldevognene – og det var jo hestevogne dengang – forbi, og på bagsiden af hestevognen eller skraldevognen, ja dér var alle de gamle juletræer hængt op i en snor. Vi drenge stod inde i en opgang og lurede, til vognen var lige tilstrækkeligt meget forbi, og så sprang vi ud, op på vognen og skar båndet over, og så havde vi høsten, en hel masse gamle juletræer, som vi så trak til os til dette nytårsbal som vi skulle lave. Men det skete jo, at skraldemændene sprang af vognen og løb efter os, og så fik vi nogle øretæver.

Men alt dette er naturligvis bare en uendelig lille detalje af 30'erne og af livet i byen. 30'erne var meget, meget andet. Det var først og fremmest perioden med den helt store arbejdsløshed. Det skete endog at de arbejdsløse næsten gik amok, og det skete, at de plyndrede fødevarebutikker. Noget ganske uhørt i Danmark. De arbejdsløse havde også deres egen organisation. Og de stillede krav til samfundet. 18 kroner om ugen for enlige i understøttelse og 25 kroner for ægtepar. Det fik de nu ikke sådan lige med det samme. De krævede også, at kommunerne skulle have forbud mod at genne de arbejdsløse tilbage til deres oprindelseskommuner. Dengang drejede det sig jo om at skubbe sociale udgifter fra sig rent kommunalt.

I begyndelsen af 30'erne, for 45 år siden, netop her i januar måned, da var der en særdeles tilspidset politisk, social og økonomisk ration her i landet. Det var meget svært at slå bro over modsætninger – og der var modsætninger. Modsætninger mellem by og land, modsætninger imellem erhvervslivet og lønmodtagerne og deres faglige organisationer. I den situation blev Kanslergade-forliget etableret imellem regeringspartierne Socialdemokratiet og de Radikale på den ene side og partiet Venstre på den anden side.

Rammerne for dette forlig medførte, at man så nogenlunde vidste, hvordan lovgivningen skulle gribes an i en periode, og vi fik først og fremmest den store socialreform, men vi fik også en lovgivning, der på en række områder hjalp landbruget og hjalp erhvervslivet i øvrigt. Og I krisens enorme omfang, så fik vi en langsom, men temmelig sikker forbedring i udviklingen.

Det er klart, at et forlig af denne art blev angrebet fra det yderste højre og det yderste venstre. Det kunne vi læse om i datidens aviser. LS lavede bondeoptog til Christiansborg. Kommunisterne demonstrerede voldsomt, og nazisterne lavede mange forskellige provokationer. Det kom også til mange sammenstød, ikke mindst på Blågårds Plads.

I 1970'erne har vi ofte sagt til os selv: "Vi vil ikke have krise igen", men vi har fået det. Vi har også sagt, vi vil ikke have arbejdsløshed igen, men vi har fået det. Måske er denne krise ikke så dybtgående, som den var i 30'erne. Og vi har vel også lov at sige, at de sociale vilkår er andre og ikke så katastrofale, som de var for de arbejdsløse i 30'erne. Alligevel er situationen alvorlig nok. I 30'erne var der på årsbasis 30-35 % arbejdsløse, ofte højere. I 1978 har arbejdsløsheden andraget 12-12% hele året. Og lige netop nu er den betydeligt større.

Jamen er der da slet ikke lyspunkter i den situation, Danmark har i dag? Jo, vi kan konstatere, at underskuddet på betalingsbalancen, som i 1976 var på 11½ milliard kroner i 1977, er drevet ned til 10 milliarder og nu i 1978 kommer ned på 7½ milliard kroner. Hvorfor denne snak om betalingsbalancen? Jo, fordi den er en slags barometer på vort samfunds situation lige nu. Og her er altså en vis bedring. Vi kan også konstatere, at inflationen er under kontrol. Prisstigningerne er ikke nær så stærke, som de har været i mange, mange år forud. Og vi kan altså også konstatere, at der er politisk vilje til at stå bag en støtte til dem, en social støtte til dem, der rammes af krisen.

En lang række politiske forlig er indgået. Vi kan bare mindes August-forlig og September-forlig, og det er et udtryk for, at der har været politisk vilje til at overleve krisen og til at modvirke krisen. Og det er også udtryk for politisk vilje, at der i september 1978 blev etableret en regering på et bredere grundlag.

Formålet er det samme:

– at skabe et solidere udgangspunkt for samarbejdet i Folketinget;

– at afværge de værste følger af krisen, som skyller ind over landet;

– at sikre rimelige velfærdsforhold ikke mindst nu;

– at afvise egoistiske metoder og mål i den økonomiske og sociale politik;

– at sørge for, at erhvervslivet holdes intakt, og at der åbnes nye muligheder for produktion, beskæftigelse og eksport.

Om det lykkes, ja, det afhænger naturligvis af de to regeringsparstier, men det afhænger også af den saglighed, hvormed oppositionen vil medvirke.

I 1979 fik vi ny lovgivning. Det drejer sig om efterlønsordning som betyder, at lønmodtagere og mindre selvstændige erhversdrivende, hvis de er fyldt 60 år, ja, så kan de på gode vilkår trække tilbage, hvis de ønsker det, og arbejdspladser kan frigøres til yngre årgange.

I denne måned ved vi også, at der sker en forbedring af pensionisternes vilkår. Især for de pensionister, der har store boligudgifter, der udgør mere end 15 % af deres husstandsindkomst.

Og i år vil regeringen med virkning fra 1980 fremlægge et forslag i Folketinget om en betydelig forbedring af uddannelsesstøtten. Netop nu, hvor ungdomsarbejdsløsheden er alt for stor, og hvor tilgangen til markedet nærmest er voldsom – da må vi sørge for, at de, der ønsker at fortsætte en uddannelse, også får økonomiske muligheder for det.

Den store opgave i 1979 bliver opgøret omkring indkomsterne for 1979 og '80.

Alle ved, at der er begrænsede muligheder, enhver ved, eller burde vide, at hvis en sådan politik skal lykkes, så skal alle former for indkomster inddrages. Et gammelt ord siger, at når krybben er tom, ja så bides hestene. Det er i hvert fald sikkert, at store krav mødes af modkrav – afstanden er stor.

Mange har i øjeblikket travlt med at afvise enhver form for medejendomsret eller for indgreb over for kapitalgevinster. Men det er meget nødvendigt, at man bøjer synspunkter og interesser imod hinanden. Ellers klarer vi ikke den opgave, vi står over for.

Det er mit håb, at arbejdsmarkedets parter alvorligt vil bestræbe sig på at opnå enighed trods afstanden. Men det er også mit håb, at der skal kunne etableres et godt og forstående samarbejde med lønmodtagerne og deres organisationer.

Der er mange brikker, der skal falde på plads, for at vi kan komme igennem foråret. Egentlig er det krav, der stilles fra samfundet og regeringen ikke så strengt endda. Det siges, at der skal holdes igen – og det gælder alle. Men den politiske-økonomiske målsætning, der er sat op, den siger også, at den reelle købekraft skal bevares. Det må være muligt at samles om det.

Internationalt må vi konstatere, at der stadig er spændinger i verden.

Øst-Vest-forholdet kan måske vurderes med en behersket optimisme. Men når det gælder Nord-Syd, forholdet mellem industrilandene og den tredje verden, så er det, som om spændingerne er blevet større.

Det gælder for eksempel det sydlige Afrika. Rhodesia. Et meget farligt område for verdensudviklingen. Der er i realiteten krig. Det kan risikere at udvikle sig til en egentlig racekrig med et voldsomt opgør mellem sorte og hvide. Der er ingen nemme løsninger på den situation, og så kan man spørge, hvad er Danmarks rolle i alt dette? Naturligvis meget beskeden. Men Danmark er en del af Norden, Danmark er en del af De Europæiske Fællesskaber, og disse former for samarbejde giver os trods alt muligheder for en vis indflydelse.

1979 er udpeget som de Forenede Nationers børneår. For nylig var jeg på besøg i Zambia, og der besøgte jeg også en flygtningelejr med 8.000 piger. Det var bare én af mange flygtningelejre. 8.000 børn, der er flygtet fra Rhodesia, og som bare er en del af den store flygtningestrøm, som er et resultat af kampen mellem sorte

og hvide. Og den kamp den står på, og flere og flere bliver omfattet af nogle store lidelser. Og så kender vi jo resultatet på forhånd.

Selvfølgelig vil 200.000 hvide i Rhodesia ikke kunne regere over seks millioner sorte alene på undertrykkelse og apartheid. Om vi bare alle steder erkendte det – så ville der være håb. Rhodesia vil, som de sorte ønsker det, snart komme til at hedde Zimbabwe.

Det, der er spørgsmålet, er: Vil det ske på fredelig vis, eller vil der ske igennem krig og vold?

Og hvad med os selv? Ja, politisk strid for og imod EF – det dukker jo med mellemrum op. I virkeligheden mener jeg, vi burde glæde os over, at Europa ikke er splittet. At 30'erne, som dengang var præget af store lande, der var nazistiske, af stormagter, der var truende og til sidst gik i krig med hinanden. Det Europa, det er der nu fred i og der udfoldes i hvert fald virkelig hæderlige anstrengelser for at realisere samarbejde.

Det direkte valg til Det Europæiske Parlament finder jo sted den 7. juni. Også det, mener jeg, er et udtryk for vilje til samarbejde og fred.

Det er første gang i Europas historie, at borgerne direkte får mulighed for i fællesskab at vælge repræsentanter til et europæisk parlamentarisk organ.

Jeg tror, at disse former, hvis vi var dem foruden, så ville der være risiko for et tilbagefald til 30'ernes kaos, og derfor bør vi undgå det. Men EF er ikke nok i sig selv. Samarbejde i Norden, samarbejde med det øvrige Europa, det er naturligvis vigtigt for fremtiden. I krisernes kølvand ligger diktaturet altid på lur. Derfor må vi i fællesskab med andre og i fællesskab herhjemme gå i gang med de opgaver, der ligger foran os. Vi må nødvendigvis være ydmyge over for disse opgaver. Men også vide, hvad vi vil.

Jeg ønsker alle et godt nytår!

Kilde

Manuskript taget fra Mellbin, E. F., & Mellbin, F.-M. S. (2011). Nu gælder det Danmark!: statsministrenes nytårstaler. (1. udgave.). Lindhardt og Ringhof. efter aftale med udgiveren.

Kildetype

Dokumentation i bogværk

Tags
EU, Nytårstale, Socialdemokratiet

URI
https://www.dansketaler.dk/tale/anker-joergensens-nytaarstale-1979